

pregledni znanstveni članek

UDK 351.74(497.4 Ljubljana)"17"
prejeto: 29. 8. 2002

Andreja Klasinc Škofljanec

prof. zgodovine, arhivistka, Arhiv Republike Slovenije, Zvezdarska 1, SI-1000 Ljubljana

Ljubljanska policija v drugi polovici 18. stoletja

IZVLEČEK

Urejanje mestnih policijskih zadev pomeni v 18. stoletju ne samo skrb za varnostne zadeve, ampak tudi tržni in požarni nadzor. Te naloge so bile še v sredini 18. stoletja v pristojnosti mesta, do konca stoletja pa so preko številnih upravnih in sodnih reform prešle v pristojnost Policijske direkcije v Ljubljani, državnega oblastva, ki je bilo popolnoma ločeno od magistrata.

KLJUČNE BESEDE

policija, mestna uprava, Ljubljana

SUMMARY

REFORMS OF THE LJUBLJANA POLICE IN THE SECOND HALF OF THE 18TH CENTURY

Managing town police matters meant in the 18th century not only taking care of security matters but as well market and fire control. Those tasks were in the middle of the 18th century in competence of the town; by the end of the century they have passed through numerous administrative and legal reforms to the competence of the Police directorate in Ljubljana, a state authority that was entirely separated from the magistrate.

KEY WORDS

police, municipal administration, Ljubljana

Namen pričujočega prispevka je osvetlitev začetka delovanja policijske direkcije v Ljubljani v začetku leta 1793. Ker pa je njena ustanovitev vpeta v upravne reforme, ki so tekle vse od konca prvega desetletja vladavine Marije Terezije, same ustanovitve ni mogoče prikazati, ne da bi pojasnili predhodne reforme na tem upravnem področju.

Čeprav spada skrb za varnost državljanov že od nekdaj k najosnovnejšim nalogam države, so pričeli v Avstriji s podržavljanjem varnostnih zadev in vzpostavitev enotnega državnega varnostnega aparata šele pred dobrimi dvesto šestdesetimi leti.

Izraz "police" se najprej pojavi v 14. stoletju v Franciji, kjer pomeni od oblasti vzpostavljen red, blaginjo in javno moralo. V pravnih virih nemškega govornega področja jo prvič srečamo v obliki "polletzey" v cesarskem privilegiju za mesto Nürnberg leta 1464. Postopoma se začne izraz uporabljati tudi v drugih delih cesarstva in se v času vladanja Karla V. leta 1530 prvič pojavi v državnem zakonu "Römischer Kayserlichen Majestät Ordnung und Reformation guter Polizey in Heiligen Römischen Reich", ki je začetek serije tako imenovanih policijskih redov tako na državni kot na deželni ravni (1542 za nižjeavstrijske dežele, leta 1577 za posamezne dežele, kasneje tudi za posamezna mesta).¹

Vsebovali so npr. odredbe o javni morali, omejevanju potratnosti, proti draginji usmerjene ukrepe v zvezi z nakupom zaradi preprodavanja, kmečki trgovini in drugem. V policijskih redih so bili torej zajeti na najrazličnejša področja nanašajoči se predpisi, katerih namen je bil zagotoviti boljšo varnost in red, usmerjati javno moralo, omejiti razkošje ter dvigniti splošno blagostanje.² "Policija" torej pomeni skrb za javno dobro v najširšem smislu in ne posebnega (državnega) oblastnega organa.

Podobno kot izraz "policija" se je tudi ime za posebno oblastvo, zadolženo za varnost, prvič uporabilo v Franciji. Ludvik XIV. je leta 1667 skrb za varnost v glavnem mestu odtegnil mestni upravi in jo prenesel na policijskega predsednika. Njemu je bil podrejen poveljnik policijske straže, mesto pa je bilo razdeljeno na četrti, ki so jih vodili komisarji. Ta model ureditve je služil kot vzor mnogim evropskim glavnim mestom, tudi Dunaju, kjer so začeli z ukrepi za podobno ureditev v letu 1767.³

Kljub temu da se je izraz "policija" v avstrijskem prostoru pojavljal že od 16. stoletja dalje, so šele sredi 18. stoletja z njim začeli označevati tudi poseben oblastni organ. Naloge s tega področja so

v mestih in na podeželju izvrševali različni organi vse do leta 1848, ko je z ukinitvijo zemljiških gospodstev in z ustanovitvijo orožništva v letih 1849-1850 prišlo do poenotenja.⁴

S terezijanskimi upravnimi reformami se širijo področja družbenega življenja, na katera država posega s svojimi na novo ustanovljenimi organi na različnih stopnjah. Prvič se pojavi v avstrijskih deželah izraz "policija" tudi v imenu oblastva leta 1749, ko je na Dunaju ustanovljena "policijska komisija", ki naj bi poskrbela za ureditev posebnega oblastva, ki bo skrbelo za "dobro urejeno policijo".⁵ V sklopu reform na stopnji dežele so ob ustanovitvi reprezentance in komore za Kranjsko med drugimi področji delovanja navedeni tudi varnost in policija, preko okrožnega glavarja pa je mestu naročena med drugim tudi ustanovitev posebne policijske komisije.⁶

Ustanovitve take komisije v času delovanja reprezentance in komore ni zaslediti, bila pa je ustanovljena v času, ko je upravne naloge na nivoju dežele prevzelo deželno glavarstvo za Kranjsko. Tako je leta 1774 mesto Ljubljana dobilo "Instrukcijo, po kateri naj ravna magistrat deželnoknežjega glavnega mesta Ljubljana in za to iz njenega gremija določeni posamezniki v zvezi s policijsko oskrbo pod nadzorom c. k. deželnega glavarstva".⁷

Instrukcija je zanimiva z dveh vidikov. Na eni strani se v njej kaže raznolikost zadev, ki so jih prištevali med policijske, in na drugi strani organi, ki so bili v okviru mesta zadolženi za izvajanje teh nalog. Naloge so razdeljene v osem razdelkov, v vsakem so določeni tisti, ki so za izvajanje zadolženi na operativni ravni - stražniki s stražmojstrom ter sodni sluge in četrti mojstri, za nadzor pa člani komisije s strani magistrata in višji komisar, ki je bil za nadzor določenega delovnega področja zadolžen s strani deželnega glavarstva.

Prvi razdelek, ki nosi naslov "o varnosti", ima kar 12 točk, v katerih so zajete naloge s področja izgona beračev in prepoved dajanja miloščine na roke, obvezne prijave tujcev⁸ ter na kratko še izva-

⁴ Prim. Pavle Čelik, *Cesarski orožniki pri na (1850-1918). Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 52, št. 2, 2001, str. 146-150. Osnovni podatki tudi v *Priročniki in karte o organizacijski strukturi v deželah Koroški, Kranjski, Primorju in Štajerski do leta 1918*. Graz, Klagenfurt, Ljubljana, Gorizia, Trieste 1988.

⁵ Gebhardt, *Die Grazer Polizei 1786-1850*, str. 34.

⁶ Valenčič, *Odnosi med ljubljanskim magistratom in državnimi oblastmi ob terezijanskih upravnih reformah. Kronika*, 26, 1978, št. 1, str. 22.

⁷ Instrukcijo najdemo nedatirano v AS 7, šk. 52, publicopolitica, lit. P, N. 5, medtem ko je v ZAL Reg. I., f. 12 označeno, da so jo prejeli 23. 2. 1774.

⁸ Magistrat je bil zadolžen za dnevno sporočanje imen tujcev, ki so prenočevali v mestu, deželnemu glavarju že od leta 1720, vendar te navedbe ni izpolnjeval, glej: Valenčič, *Odnosi med ljubljanskim magistratom in državnimi oblastmi*, str. 19.

¹ Gebhardt, *Die Grazer Polizei 1786-1850*, str. 17-21.

² Vilfan, *Pravna zgodovina Slovencev*, str. 304-306.

³ Gebhardt, *Die Grazer Polizei 1786-1850*, str. 30 in 38-40.

janje prepovedi puščanja gradbenega materiala na ulicah, odstranitev klateških psov, redno nočno izklicevanje ur ter skrb za požarno varnost. Za nadzor nad izvajanjem teh nalog je bil s strani deželnega glavarstva določen grof von Blagaj, ki je hkrati predsedoval varnostnemu oddelku, s strani mesta pa vsakokratni sindik in mestni sodnik ter mestna odbornika Adam Fanton in Peter Anton Charniati. Naloge so izpolnjevali mestni stražniki in sodni sluge pod vodstvom stražmojstra, ki so morali tudi redno patroljirati, vendar sporazumno z v mestu nastanjeno vojsko. Nadzor nad dogajanjem so morali izvrševati v svojih predelih mesta četrtni mojstri, ki so morali skrbeti tudi za izvajanje požarnega reda. Drugi razdelek se nanaša na nadzor nad cenami živil, kar naj bi dosegli s preprečevanjem preprodajanja. Za nadzor nad temi nalogami so bili odgovorni s strani deželnega glavarstva baron Livio Schwab von Lichtenberg, s strani mesta Anton Kerer in Andrej Kuppitsch ter šest meščanov in četrtni mojstri. Tretji del inštrukcije govori o nadzoru nad kakovostjo in mero živil, ki jo je potrebno preverjati z nenapovedanimi kontrolami. Te so vršili vsak dan pri drugem prodajalcu s strani magistrata izbrani komisarji in četrtni mojstri. Ugotovljene nepravilnosti pri pekih je bilo potrebno naznaniti višjemu komisarju Lichtenbergu, za nadzor pri mesarjih, prodajalcih rib, branjevcih, trgovcih z moko, gostilničarjih, medicinarjih in pivovarjih pa je bil zadolžen Sigmund grof von Gallenberg. V četrti točki je govora o čistoči. Nadzornik za to področje je bil višji komisar Salesio grof von Gallenberg. Zlivanje nesnage na ulico je bilo prepovedano, za odkrivanje tovrstnih prekrškov so bili zadoženi četrtni mojstri, ki jim je pripadala v primeru, da so odkrili meščana pri takem dejanju, "denunciantska tretjina" kazni. V tej točki je določeno tudi, da se bo tlakovanje izvajalo, kjer bo potrebno in če bo denar, ob lepem vremenu spomladi, v nasprotnem primeru pa naj ulice večkrat posipajo s peskom. Peta točka določa nadzor nad odpiralnim časom gostiln, točilnic in kavarn, ki jih je bilo treba od jurjevega do mihaelovega zapreti do 12. ure, po mihaelovem pa do 11. ure zvečer, ter prepoved visokih stav pri igrah. Izvajanje tega navodila je začela preverjati patrolja četrte ure po zapiralnem času. S strani mesta so bili za nadzor zadolženi mestni sodnik in četrtni mojstri, kršitelje pa je bilo potrebno naznaniti s strani deželnega glavarstva določenemu višjemu komisarju Sigmundu grofu von Gallenbergu. Naslednja točka se nanaša na skrb za pravnost, na katero naj bi pazili četrtni mojstri, s strani mesta mestni sodnik, pri glavarstvu pa baron von Janeschitsch. Osmi razdelek je namenjen preverjanju, ali so gostilne in trgovine ob nedeljah in praznikih pred dovoljeno uro zaprte, kot je predvideno, in ali se plesi morda

začenjajo pred zapovedano uro. S strani mesta je bil za to odgovoren mestni sodnik, kršitelje pa je bilo treba naznaniti višjemu komisarju baronu von Raigersfeldu. Zadnja točka je namenjena nadzoru nad govorjenjem proti državi in veri ter sumljivim zbiranjem ljudi, posebej je omenjena prepoved organiziranja v prostozidarske lože. Za to področje je bil s strani mesta odgovoren mestni sodnik, višji komisar pa je bil baron Waidmansdorf.⁹

Področje javnih zadev, ki jih je zajemal izraz "dobro urejena policija", je torej v tem obdobju izredno obširno in ne pomeni le skrbi za javni red in mir ter varnost meščanov, ampak tudi tržni nadzor in skrb za preskrbo prebivalstva z osnovnimi živili. Za izvajanje inštrukcije so poleg stražnikov in stražmojstra v veliki meri odgovorni četrtni mojstri, izmed prebivalstva izbrani posamezniki, ki so delovali v svojem predelu mesta in so to nalogo opravljali poleg svojega osnovnega poklica.

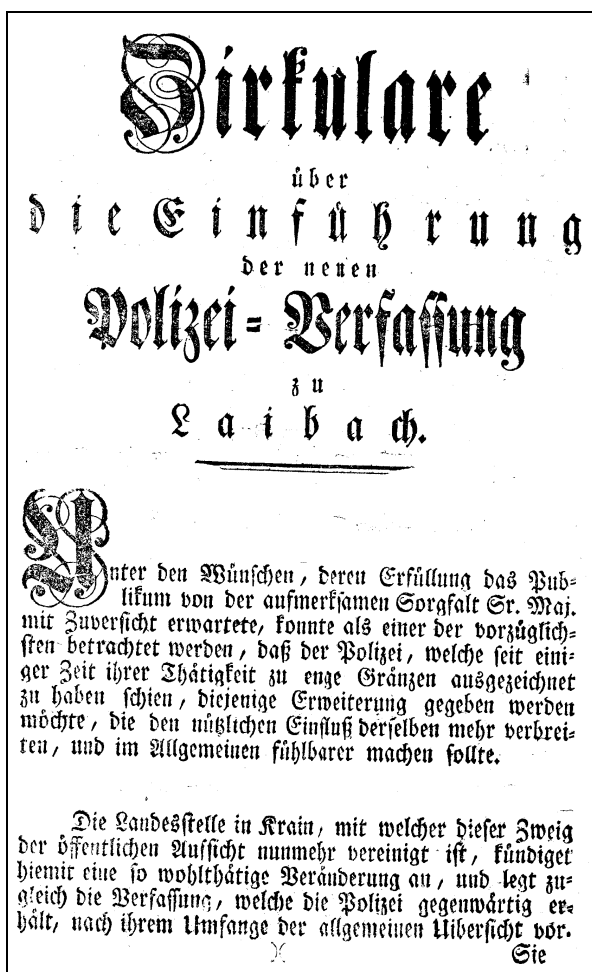
Do novih sprememb pripelje niz reform, ki jih je Jožef II. uvedel na različnih upravnih stopnjah v letih 1782-1785. Prva korenita reforma je ustanovitev notranjeavstrijskega gubernija v Gradcu, ki je v enotno upravno področje združil Štajersko, Koroško in Kranjsko in je imel pristojnosti s področja celotne uprave, vključno z verskimi in šolskimi zadevami, obrtno in varnostno policijo.¹⁰ Ker je bilo število zadev, ki naj bi jih obravnaval gubernij, izredno veliko, so jih del prenesli na okrožna glavarstva oziroma kresije, zlasti tiste, ki so jih prej pokrivala komisije pri deželnih oblastvih. Odtlej so delovala okrožna glavarstva dosti bolj samostojno. Okrožni glavarji na Kranjskem (Postojna, Ljubljana, Novo mesto) so začeli delovati po novem 1. novembra 1783.¹¹ V istem letu je prišlo v sklopu sodnih reform še do magistratne reforme. Jožef II. se je odločil, da mestne svete in mestna sodišča združi v eno oblastvo z enim predstojnikom - županom, magistratne svetnike pa voli odbor meščanov v navzočnosti okrožnega glavarja. Mesta župana in svetnikov so bila plačana, zanje pa je bilo potrebno imeti potrdilo o potrebnih kvalifikacijah. Novi magistrat je bil torej enotno oblastvo za sodne in gospodarsko upravne zadeve mesta. Kjer finančne razmere mestu niso dopuščale ureditve takega organa, so se odločili za municipalizacijo, to je prenos izvajanja upravnih nalog (tudi pobiranja davkov) in sodstva na zemljiška gospostva. Sklep o postavitvi magistrata v Ljubljani je bil izdan marca 1785.¹²

⁹ AS 7, šk. 52, publico-politica, lit. P, N. 5

¹⁰ *Priročniki in karte*, str. 78.

¹¹ Žontar, *Struktura uprave in sodstva*, str. 100-103; Vilfan, *Pravna zgodovina Slovencev*, str. 376-377.

¹² Žontar, *Struktura uprave in sodstva*, str. 110-113.

*Okožnica o novi ureditvi ljubljanske policije.
(AS 14, okrožnice za leto 1792, okrožnica 13.
novembra 1792)*

V istem obdobju je prišlo do še ene, z varnostnimi zadevami povezane reforme. Aprila 1782 je bila na Dunaju ustanovljena policijska direkcija. V pristojnosti magistrata in župana so ostale naloge kot čiščenje in tlakovanje mesta, tržni nadzor, razsvetljava mesta in podobno, varnostno policijske naloge vključno s tajnimi nalogami pa je prevzela novo ustanovljena višja policijska direkcija, ki je bila neposredno podrejena predsedniku spodnjeavstrijske vlade von Pergenu.¹³ V naslednjih letih so bile take direkcije ustanovljene tudi v mestih s sedežem gubernijev oziroma deželnih glavnih mestih. Leta 1785 so uvedli policijsko direkcijo tudi v Gradcu,¹⁴ v Trstu, kjer so bile okoliščine drugačne, pa je obstajala že prej.¹⁵ Policijski direktorji so bili podrejeni predstojnikom guber-

nijev, za zadeve, ki so se nanašale neposredno na državo, pa predsedniku spodnjeavstrijske vlade von Pergenu,¹⁶ ki je februarja 1789 prevzel vodstvo novoustanovljenega centralnega oblastva, to pa je imelo za nalogo poenotenje policijskih in varnostnih ustanov, podrejeno pa je bilo neposredno Jožefu II.¹⁷

Tudi dogajanje v Ljubljani je vpeto v vse zgoraj naštet reforme. Tako je moral mestni stražnik (Stadtwachter) Franc Venturini oktobra 1785 na novoustanovljeni magistrat nasloviti prošnjo za službo policijskega stražnika. Navedel je, da je več branja, pisanja in jezika. Magistrat je njegovi prošnji za zaposlitev ugodil.¹⁸ Mestnih stražnikov pa je bilo za izpolnjevanje nalog premalo, zato je julija 1786 župan Potočnik pisal okrožnemu glavarstvu, da na nočnih patroljah zaradi premalega moštva ne morejo ustrezno ukrepati. Dobil je odgovor, da nočne patrolje pri vratih izvaja tudi vojska, sicer pa da vsak dan pričakujejo sklep o povečanju moštva.¹⁹ Stvari so se premaknile v decembru 1786, ko je graški notranjeavstrijski gubernij ljubljanskemu okrožnemu uradu sporočil, da je nj. veličanstvo odločilo, naj se vinska naklada, ki so jo do tedaj plačevali le gostilničarji po 1 pfening za bokal, poveča na 2 pfeninga za bokal in sicer za vse v mestu in predmestjih Ljubljane konzumirano vino, da bi po eni strani vzdrževali fond za novoustanovljeni magistrat, po drugi strani pa za odplačilo mestnih dolgov. V istem dopisu navaja med odobrenimi stroški za magistratno osebje (vsi stroški smejo znašati 6818 goldinarjev in 36 krajcarjev in ne smejo biti prekoračeni) tudi plačo požarnega stražnika (73 goldinarjev, 56 krajcarjev), treh biričev (216 goldinarjev) ter 13 stražnikov (1374 goldinarjev). Kar zadeva izbiro stražnikov, so menili, da bi jih bilo treba izbrati, tako kot na Dunaju in v Gradcu, izmed vojaških polinvalidov, pri izbiri pa je potrebno upoštevati tudi znanje deželnega jezika. Predlagali so tudi, da vodenje stražnikov prevzame Gašper Schanda, dotedanji mestni stražmojster, ki je prav tako prestopil iz vojske in od katerega so pričakovali, da bo kot do tlej marljivo izpolnjeval naloge in sposoben vzdrževati disciplino. Hkrati so jim naročili, naj pretehtajo, v kakšni meri bi bila za Ljubljano uporabna inštrukcija, ki je veljala za graško policijo.²⁰ Očitno je bil stražmojster Schanda sposoben mož, saj je magistrat ob ustanovitvi policijske direkcije leta 1792 prosil, da ostane in ga označil kot "za magistrat nepogrešljivega".²¹

¹⁶ Gebhart, *Die Grazer Polizei 1786-1850*, str. 47.

¹⁷ Gebhart, *Die Grazer Polizei 1786-1850*, str. 71.

¹⁸ ZAL, Reg. I, f. 12, prošnja z dne 2. 10. 1785.

¹⁹ ZAL, Reg. I, f. 12, koncept župana Potočnika z 11. 7. 1786 in odgovor okrožnega urada z 21. 7. 1786.

²⁰ AS 14, reg. I, f. 19, koncept 2. 12. 1786.

²¹ ZAL, Reg. I, f. 29, šk. 83.

¹³ Gebhart, *Die Grazer Polizei 1786-1850*, str. 41-42.

¹⁴ Zontar, *Struktura uprave in sodstva*, str. 100.

¹⁵ Aleksej Kalc: Tržaško podeželje in policijski red iz leta 1777, *Annales, Ser. hist. sociol.*, 9, 1999, 2 (18), str. 271-286.

Okrožni glavar Alojz Cannal je v februarju 1787 predloge pretehtal skupaj z županom dr. Potočnikom in omenjenim stražmojstrom ter graškemu guberniju sporočil svoje poglede na reformo ljubljanske policije. Kar se tiče enotnih uniform, je menil, da si jih ne bodo mogli privoščiti, saj v odobrenih 100 goldinarjih za posameznega stražnika ni bilo govora o uniformiranju, čeprav bi bila koristna že zato, da bi ljudje v primeru potrebe hitreje vedeli, na koga naj se obrnejo. Glede tega sta z županom menila, da bi bilo mogoče odtegniti od odobrenih dnevni 16 krajcarjev za oskrbo posameznega stražnika po 2 krajcarja in se izogniti 11 razcapanim, na pogled potepuhom podobnim stražnikom, saj lahko zavezita izgrede že njihov izgled in odločnost. Prosili so tudi, da gubernij preko notranjeavstrijskega poveljstva izposluje pri v tem okrožju nastanjenem Thurnskem regimentu 11 preudarnih, kranjskega jezika večjih vojaških polivalidov, ki jim noge dobro služijo. Poleg tega je želel imeti okrožni glavar besedo pri končni izbiri, saj je, kot piše, znano, da se hočejo pod pretvezo polinvalidnosti v regimentu pogosto znebiti ljudi, ki nimajo nobene telesne pomanjkljivosti, so pa do te mere neolikani, da jih ni mogoče spraviti v red niti s kaznovanjem.²² Ta bojazen se je pokazala za utemeljeno, saj se je dogajalo, da so od vojske dobili za delo neuporabne ljudi. Tako so leta 1792 morali prositi za zamenjavo stražnika zaradi njegove vdanosti pijančenju, v zamenjavo pa so dobili Johanna Schweinbecka, ki zaradi poškodbe na glavi ni mogel nositi čelade.²³ Stražarnico bi lahko po mnenju župana uredili na številki 192 poleg magistrata skorajda brez dodatnih stroškov. Okrožni glavar je predlagal tudi, da naj različne protokole vodi stražmojster, pole bi ob koncu leta zvezali, na zahtevo pa bi jih iz rok župana dajali na vpogled in razpolago okrožnemu uradu. Pri požarih naj bi nezadostnemu številu policijskih stražnikov pomagala v mestu nastanjena vojaška posadka. Menil je tudi, da bi bilo nalagati gostilničarjem dvojno javljanje prihodov in odhodov gostov preostro. Okrožni urad lahko namreč prisotnost tujcev razvidi tudi iz poročil, ki jim bodo dana na vpogled. Predlagal je še, da naj bi izdaja dovolilnic Judom, ki so prihajali na glavne letne sejme, ostala v pristojnosti magistrata. Na koncu je Cannal ugotavljal, da mu preostane le še, da gubernij prosi za potrditev osnutka inštrukcije, čeprav je bila 31. maja izdana okrožnica o isti temi splošno znana²⁴ (mišljena je bila okrožnica notranjeavstrijskega gubernija o novih policijskih ustanovah v treh združenih notranjeavstrijskih provincah)²⁵ in da lahko uvedejo novo po-

licijsko ureditev v Ljubljani takoj, ko se bodo v mestno blagajno začela stekati sredstva, pridobljena s povišano vinsko naklado.²⁶

Prejeti predlog so z graškega gubernija poslali v presojo še notranjeavstrijskemu policijskemu komisarju Karlu von Haibeju, ki je bil mnenja, da je osnutek pravilnika za ljubljansko policijo ustrezen, le da se bo treba držati enotnega poimenovanja in policijske stražnike "Polizei wächter" imenovati enako kot na Dunaju in v Gradcu "Polizei Wach Soldaten". Posebna inštrukcije za policijskega komisarja v Ljubljani po njegovem mnenju ni bila potrebna, saj sta vodila ljubljansko policijo vsakokratni župan in okrožni glavar, ki sta se bila dolžna ravnati kot vsa ostala okrožna glavarstva in magistrati po tozadevni okrožnici z 31. maja 1786. V primeru, da bi Ljubljana dobila posebno inštrukcijo, bi jo lahko zahtevali tudi vsi ostali. O uniformah je menil, da bi bilo potrebno tudi v Ljubljani priskrbeti enake kot v Gradcu - svetlo moder suknjič z zavihki usnjene barve, enako kamižolo in hlače, način financiranja, kot ga je predlagal ljubljanski okrožni glavar, pa se je zdel graškemu policijskemu direktorju ustrezen.²⁷

Notranjeavstrijski gubernij je obe poročili pretehtal in ju skoraj v celoti upošteval. Ljubljansko okrožno glavarstvo je obvestil, da posebna inštrukcija ni potrebna, saj bosta na novo urejeno policijo vodila vsakokratni župan pod nadzorom okrožnega glavarja, poimenovanje policijskih stražnikov je bilo potrebno poenotiti, dovoljenja za poroko pa naj bi stražniki pridobivali od notranjeavstrijskega guvernerja preko okrožnega glavarja. Istega dne je notranjeavstrijski gubernij naročil graški policijski direkciji, naj pripravi izračun, s kolikšnimi stroški bi bilo povezano uniformiranje stražnikov.²⁸

Da so se poenotenega poimenovanja policijskih stražnikov v Ljubljani res držali, kaže zapisnik zaslišanja Jakoba Metle, bivšega mestnega stražnika, ki je februarja 1791 prišel v konflikt s policijskim stražnikom, ki ga imenuje "Polizeisoldat". Navaja, da je okoli šeste ure zvečer sedel v gostilni, ko je vstopil policijski stražnik in se začel pritoževati nad tem, koliko dela da ima. Metla je pripomnil, da je moral tudi sam, ko je bil še mestni stražnik, opraviti vso to delo. Policijski stražnik se je razjezil in rekel, da so vsi stari stražniki same barabe, ko pa je Metla odgovoril, da je potemtakem baraba tudi on sam, se je le-ta razjezil in ga udaril s palico po glavi.²⁹

²² AS 14, reg. II, f. 26, seja 10. - 14. 3. 1787.

²³ ZAL, Reg. I., f. 29, šk. 84, dopis 18. 7. 1792.

²⁴ AS 14, reg. II., f. 26, seja 10.-14. 3. 1787, dopis 11. 2. 1787.

²⁵ AS 14, gubernijske okrožnice za leto 1786, okrožnica 31. 5. 1786.

²⁶ AS 14, reg. II., f. 26, seja 10.-14. 3. 1787, dopis 11. 2. 1797.

²⁷ AS 14, reg. II., f. 26, seja 10.-14. 3. 1787, dopis 10. 3. 1787.

²⁸ AS 14, reg. II., f. 26, seja 10.-14. 3. 1787, koncept s 14. 3. 1787.

²⁹ ZAL, Reg. I, f. 8., šk. 67, št. 439.

Nočni stražar, bakrorez J. Adama, konec 18. stoletja. (Josip Mal: Stara Ljubljana in njeni ljudje, Ljubljana 1957, str. 30)

Omenjena okrožnica notranjeavstrijskega gubernija z 31. maja 1786 je za cilj delovanja notranjeavstrijske policijske direkcije določila odvrčanje nesreč oziroma odpravljanje njihovih posledic, ščitenje življenja in premoženja prebivalcev, odpravo beračenja in klateštva ter pravočasno odkrivanje vsega, kar bi lahko škodovalo javni varnosti in blagostanju in izvajanje zakonov ter policijskega reda. Ukrepi v okrožnici so bili osredotočeni na prijavo tujcev in vodenje evidenc o njihovi navzočnosti. Magistratom in kresijam so naložili tudi vodenje tozadevnih protokolov, iz katerih bi v primeru izdane tiralice lahko ugotovili, ali se je določena oseba zadrževala v njihovem kraju. V tem pogledu so naložili vsem trem v notranjeavstrijski gubernij združenim deželam sodelovanje z graško policijsko direkcijo. V prilogi je bil dodan tudi vzorec protokola tujcev.³⁰

Podrobnejša navodila za delovanje v policijskih zadevah je notranjeavstrijski gubernij izdal za municipalizirana mesta in trge 5. novembra 1789,³¹ nova ureditev ljubljanske policije pa je bila uve-

dena, kot je razvidno iz nove policijske uredbe za Ljubljano, 11. decembra 1789.³² Policijske zadeve za Ljubljano s predmestji so prenesli s preobremenjenega okrožnega glavarstva na ljubljanski magistrat v funkciji policijske direkcije, sicer še vedno pod vodstvom okrožnega glavarja in nadzorom vsakokratnega notranjeavstrijskega guvernerja. V zvezi z reformo policijskih ustanov je novembra 1789 okrožno glavarstvo izdalo okrožnico, v kateri je med drugim določeno tudi, da je ljubljanski magistrat, da se prihrani čas, obvezan pošiljati mesečna poročila notranjeavstrijskemu policijskemu direktorju neposredno in ne preko okrožnega urada kot dotlej, kar pa seveda ne pomeni, da izvajanje nalog ni bilo več pod njegovim nadzorom.³³

Naloge, ki jih je opravljal magistrat v funkciji policijske direkcije, so v uredbi zajete v 78. točkah. Kot v prejšnjih inštrukcijah izstopajo navodila v zvezi z obvezno prijavo tujcev, s katero so bile očitno še vedno težave. Da se nihče ne bi mogel izgovarjati na nevednost, je bilo določeno, da dobi vsak lastnik hiše v mestu in predmestjih tiskani izvod predpisa, prejem pa so morali potrditi s podpisom,³⁴ kar so v januarju 1791 tudi izvedli.³⁵ Pri novi policijski direkciji je bilo potrebno pridobiti posebno potrdilo za izdajo potne listine, izdajali so tudi tiralice.

Naslednji členi se nanašajo na vzdrževanje čistoče na mestnih ulicah (odstranjevanje odvečnega gradbenega materiala, prepoved zlivanja nesnage na ulico, skrb za očiščene kanale in odtoke za deževnico, odstranjevanje snega in ledu (za katerega so bili odgovorni lastniki hiš), čiščenje greznic, odstranjevanje mrtvih psov in mačk) ter njihovo prehodnost (prodajalci morajo vozove takoj, ko dostavijo blago, spet odpeljati, tudi njihovi blago in stojnice niso smele zoževati ulic, les za kurjavo pa ni smel ležati razmetan tako, da bi oviral pešce).

Sledijo členi, povezani s prometom. Vozovi (z izjemo poštnih) niso smeli voziti eden poleg drugega, voz, ki je obtičal na ulici, pa so morali ponoči označiti z lučjo, da so bili pešci obveščeni o oviri. Prepovedana je bila hitra in nepremišljena vožnja in ježa, nevarno hitro prehitovanje na mostovih, ulicah in trgih mesta in predmestij (zagrožena je bila ne le denarna kazen, ampak tudi 25 dobro odmerjenih udarcev s palico) ter neprimerno pokanje z bičem. Določena je bila tudi smer prometa, kadar so bile predstave. H gledališču so lahko pripeljali le po Gosposki ulici ali s

³⁰ AS 14, okrožnice za leto 1786, okrožnica 31. 5. 1786.

³¹ ZAL, Reg. I, f. 12, šk. 15.

³² ZAL, Reg. I, f. 12, šk. 14 št. 200-205, Allgemeine Polizeieinrichtung für die Hauptstadt Laibach im Herzogthum Krain, 25. 11. 1790.

³³ ZAL, Reg. I, f. 12, šk. 15.

³⁴ AS 14, okrožnice za leto 1786, okrožnica 31. 5. 1786.

³⁵ ZAL, Reg. I, f. 29, šk. 83.

strani uršulinskega samostana, da bi se kočije ne srečevale na ozkih delih ulice. Otrokom je bilo prepovedano, da se nenadzorovano potikajo po ulicah in obešajo na mimovozeče.

Naslednji sklop se nanaša na preprečevanje nesreč. Prepovedano je bilo kopanje v Ljubljani, apnenice pred hišami, posode s cveticami so morale biti dobro zavarovane, prav tako vrata v kleti, gradbišča so morala biti označena tako, da je bilo opozorilo vidno na razdalji 30 korakov, krovcem pa je bilo najstrožje prepovedano metanje opeke na ulico.

Sledijo člani v zvezi s požarno varnostjo. Za gradbeno dela je bilo potrebno pri kresiji pridobiti dokazilo, da ne predstavljajo požarne nevarnosti. Razen ob času sejmov je bilo prepovedano postavljati lesene lope, prepovedani so bili ognjemeti, hoja z odprto lučjo po podstrešjih, hlevih in ulicah ter kajenje. V vsaki hiši je morala biti na tleh posoda, napolnjena z vodo. V predmestjih so morali imeti svoje požarne bobne, s katerimi so lahko opozorili na nevarnost požara ali poplave. Poleg tega je morala magistratna gasilska komisija vsako hišo najmanj enkrat letno pregledati in ugotoviti, ali niso četrtni mojstri pri nadzoru česa spregledali.

V naslednjih členih je določen odpiralni čas gostiln in kavarn. Tega se je smelo prekoračiti le ob predhodno pridobljenem dovoljenju, ki ga je izdala policijska direkcija. Ta je izdajala tudi dovoljenja za glasbene akademije in plese na prostem ter dovoljenja za predstave in razstavljanje različnih zanimivosti, ki jih je bilo treba predložiti okrožnemu glavarstvu.

Sledi prepoved beračenja, posebej otroškega, in sklop členov, ki podrobno določajo, ob kateri uri so smeli začeti s prodajo živil ter odpiralni čas gostiln ob navadnih dneh in na zapovedane cerkvene praznike.

Zadnja dva člena urejata pokop umrlih – pridobiti je bilo potrebno potrdilo mrliškega oglednika, oziroma, kjer ga ni bilo, zdravnika, ki je potrdil, da ni upanja na ponovno oživitev in pri policijski direkciji zaprositi za dovoljenje za pokop. Trupla so morali posipati z apnom in zakopati najmanj 5 čevljev globoko.

V zaključnem odstavku inštrukcije je govora o spoštovanju policijskih stražnikov, na katere se nekateri obračajo tudi z izrazi kot "Polizeischütze" ali celo kar "Knecht" ali "Kerl". Poudarjeno je, da je treba na policijske stražnike gledati kot na pripadnike katere od drugih vojaških straž.³⁶

Od konca leta 1790 je bilo stanje na področju policijskih zadev v Ljubljani s predmestji torej sledeče: za varnostne zadeve je skrbel organ, ki se je imenoval podobno kot v mestih s sedeži guber-

nijev policijska direkcija. Tudi poimenovanje policijskih stražnikov je bilo enako kot v Gradcu, vendar jih ni vodil poseben policijski direktor, ampak so ostali pod vodstvom župana. Za nadzor je bil pristojen ljubljanski okrožni glavar, kljub temu pa naj bi magistratna policijska direkcija v nekaterih primerih komunicirala neposredno z notranjeavstrijskim policijskim direktorjem.

Do novih reform na upravnem področju je prišlo, ko je v februarju 1790 umrl Jožef II. in ga je nasledil Leopold II. Notranjeavstrijski gubernij v Gradcu je bil odpravljen, njegovo funkcijo pa so ponovno prevzela deželna oblastva – štajerski gubernij v Gradcu, deželno glavarstvo na Koroškem in deželno glavarstvo na Kranjskem, ki je z delovanjem začelo 15. novembra 1791.³⁷ Na vmesni stopnji ni prišlo do sprememb. Okrožna glavarstva so delovala naprej v enakih okvirih kot za časa Jožefa II., le da so bila spet podrejena deželnemu glavarstvu.³⁸ Prav tako je ostala v veljavi reforma mestne uprave, torej magistratna ureditev.³⁹

Tudi kar zadeva centralno policijsko oblastvo na Dunaju je prišlo do sprememb. V marcu 1791 je von Pergen odstopil, Leopold II. pa je določil, da so policijske direkcije poslej podrejene deželnim predstojnikom.⁴⁰ Z reformami, tudi policijskega aparata, je imel Leopold II. izkušnje iz časa, ko je kot veliki vojvoda vladal v Toscani. Vendar pa je Leopold II. kmalu umrl in že spomladi 1792 ga je nasledil Franc, ki je januarja 1793 grofu von Pergenu kot državnemu ministru ponovno podelil javno in tajno policijo, kot jo je vodil pod Jožefom II. Pergen oziroma policijsko dvorno oblastvo je bilo podrejeno neposredno cesarju.⁴¹ V ta čas pa sodi tudi ustanovitev policijske direkcije v Ljubljani, ki se je dokončno izločila iz magistratne uprave in kot taka, seveda z večkratnimi spremembami pristojnosti, delovala vse do leta 1866.

Namera, da dobi Ljubljana pravo policijsko direkcijo s policijskim direktorjem na čelu, je bila prvič izražena še za časa Leopolda II. v dekretu dvorne pisarne z začetka februarja 1792. Z njim so deželnemu glavarstvu sporočili, da je nj. c. k. veličanstvo odločilo odobriti fond za policijsko direkcijo in za policijskega direktorja imenovati Kajetana von Auersperga.⁴² V začetku marca istega leta je dvorni kancler grof Kolowrat sporočil kranjskemu deželnemu glavarju Gaisrucku, da je iz erarja za ljubljansko policijsko direkcijo odobrenih 2090 goldinarjev letno, od tega je za plačo direktorja predvidenih 1000, za pisarja 300, za dodatnih osem po-

³⁷ Žontar, *Struktura uprave in sodstva*, str. 144.

³⁸ Istotam, str. 145.

³⁹ Istotam, str. 152.

⁴⁰ Istotam, str. 144.

⁴¹ Gebhardt, *Die Grazer Polizei 1786-1850*, str. 92.

⁴² AS 14, Resolucije za leto 1792, I. del, resolucija s 4. 2. 1792.

³⁶ Istotam.

licijskih stražnikov skupno 640 goldinarjev ter 50 za dodatek ranocelniku in 100 goldinarjev za dve babici.⁴³ Nastavitev ranocelnika in babic, ki so nudili brezplačno pomoč revnim pri policijskih direkcijah, je bila novost, ki jo je uvedel Leopold II.⁴⁴

Na sestanku, na katerem so 13. novembra 1792 prisostvovali deželni glavar Franc Ksaver von Lichtenberg, okrožni glavar Jožef Semen, ljubljanski policijski direktor Kajetan von Auersperg in ljubljanski župan Anton Podobnik, so sprejeli ukrepe, ki so omogočili, da je policijska direkcija 1. januarja 1793 začela z delovanjem.

Od odobrenih 2090 goldinarjev za leto 1792 so jih 1000 porabili za plačo policijskega direktorja, saj je ta dekret o imenovanju že prejel, pisar je plačo prejel od dneva zaprisege v septembru, ostalo osebje naj bi začelo dobivati plače, ko bi direkcija začela delovati. Sredstva, ki so jih prihranili na ta način, so uporabili za ureditev pisarne in opremo dodatnih stražnikov. Policijska posadka je štela 15 mož in stražmojstra, 10 mož je moral skupaj z njihovim plačilom odstopiti magistrat, 5 dodatnih mož pa so pridobili skupaj z invalidskim dodatkom 4 krajcarje dnevno od thurnskega regimenta. Za mesto stražmojstra z letno plačo 240 goldinarjev se je že prijavil podoficir Georg Huber, pripadnik istega regimenta. Stanovanje in urad policijskega direktorja naj bi začasno uredili v Buchenthallovi hiši, takoj ko bi izpraznili prostore v prvem nadstropju magistrata, kjer bi bili lahko v pritličju tudi prostori za stražnike, pa naj bi se preselil tja.⁴⁵

Z istim datumom je deželno glavarstvo izdalo tudi okrožnico o uvedbi nove policijske ureditve v Ljubljani. Iz njene vsebine je razvidno, da so bili poleg policijskega direktorja in 15 policijskih stražnikov pri izvajanju nalog dolžni sodelovati tudi sodni sluge in nosilničarji, v kolikor je to dopuščalo njihovo delo. Tudi četrtni mojstri so ostali, za svojo službo pa so bili oproščeni obrtnega davka. Ker so bili brezplačni zdravniki in babice za mesto in predmestja že nastavljeni, so bili dodatno nastavljeni le še ranocelnik in dve babici.

Sledi opis nalog in pristojnosti policijske direkcije: skrb za izpolnjevanje zakonov in predpisov, vzdrževanje miru, reda, varnosti in v kolikor je bilo mogoče, odprava vsega, kar bi lahko škodilo javnemu in privatnemu blagostanju. Njene naloge so v okrožnici razdeljene na civilne, kriminalne in policijske zadeve.

V civilnih zadevah so bile pristojnosti policijske direkcije omejene na direktorjevo posredovanje pri manjših sporih in pretepih, v katerih ni prišlo do

poškodb, o posredovanjih pa je moral direktor voditi natančen protokol.

V kriminalnih zadevah je moral direktor sodni oblasti v določeni meri pomagati pri pripravi preiskave. Če je zvedel za kriminalno dejanje, je moral dejanje potrditi, ugotoviti okoliščine, zbrati dokaze, poizvedeti o storilcu, podvzeti ukrepe za preprečitev njegovega pobega in ga, če je bilo mogoče, prijeto in zaslišati, nato pa prepustiti sodni oblasti.

Še vedno so ostale v policijski pristojnosti policijske naloge v najširšem smislu, kot so jih poznali starejši policijski redi - nadzor nad zdravstvenimi razmerami, živili, berači in klateži, tujci, požarno varnostjo, javnim redom, prodajo prepovedanih knjig in slik, gostilnami in javnimi prireditvami ter nevarnimi tajnimi združbami.

Policija je bila upravičena z vso resnostjo ukrepati brez ozira na stan, vendar tudi z vso previdnostjo, da s svojimi delovanjem ne bi neupravičeno škodila posameznikovemu dobremu imenu. V zadevah, ki so bile določene s predpisi, je morala delovati po njih, če pa je za določen primer manjkal predpis, je moral policijski direktor pridobiti navodilo deželnega glavarja. Stražnikom je bil dolžan v primeru potrebe pomagati vsak meščan. Posebna skrb je bila namenjena revnim, ki so jim bili ranocelnik in babici dolžni nuditi brezplačno pomoč, po navodilu ranocelnika so jim morali lekarnarji izdati tudi brezplačna zdravila.

Dolžnost policijskega direktorja je bila opravljati nadzor, pisati poročila in voditi protokole prejetih predpisov, protokol stanja prebivalstva po hišah, protokol prisotnosti tujcev, protokol poravnave manjših prepisov ter glavni protokol o vseh uradnih dejanjih, ki je moral biti deželnemu glavarju predložen vsak dan do 12. ure. Neposredno vodstvo policije je bilo pridržano deželnemu predsedniku, ki so ga morali o dogajanju dnevno obveščati.⁴⁶

V primerjavi s starejšimi inštrukcijami opazimo, da je bilo področje policijskih zadev še vedno zelo obširno, veliko bolj pa je poudarjeno sodelovanje policije s sodnimi oblastmi pri preiskavi ter vodenje različnih protokolov o policijskih zadevah.

Brez konfliktov nove policijske direkcije z magistratom seveda ni šlo. Že v septembru 1792, ko je policijski direktor pripravljala vse potrebno za začetek delovanja, se je magistrat okrožnemu glavarstvu pritožil, da bodoči direktor od njih zahteva predloge in poročila, ki bi jih lahko izdelal tudi sam, in da se do njih obnaša kot do podrejenega oblastva, ki je zadolženo za izvajanje njegovih odredb. Magistrat je prosil, da jih teh nalog razrešijo, in predlagal, da naj policijski direktor sam poskrbi za vzpostavitev vsega potrebnega za

⁴³ AS 22, šk. 1.

⁴⁴ Gebhard, *Die Grazer Polizei 1786-1850*, str. 82.

⁴⁵ AS 14, okrožnica za leto 1792, okr ožnica 13. 11. 1792.

⁴⁶ Istotam.

začetek delovanja, saj delo po nepotrebnem povečuje, kar pomeni samo opravljanje istih nalog z več ljudmi. Zagotavljali so, da so poročila o stvareh, ki jih direktor ne more vedeti, pripravljati dati, vendar ustno in brez nepotrebnih pisarij, ki samo povzročajo zastoje pri delu.⁴⁷ Okrožno glavarstvo jim je odgovorilo le, da bodo meje v pristojnostih med magistratom začrtane, ko bo policijska direkcija začela z delom.⁴⁸

Kot je bilo dogovorjeno, so začeli problem pristojnosti razreševati v začetku leta 1793. V februarju je prejel magistrat dopis deželnega glavarja Gaisrucka, ki jih je obveščal o novi razdelitvi pristojnosti. Policijske zadeve je do tedaj izvajal magistrat pod vodstvom okrožnega urada. Vodstvo teh poslov je od okrožnega urada prevzela policijska direkcija. Tako kot je bil prej magistrat v policijskih zadevah podrejen okrožnemu uradu, je bil po novem v enakem razmerju do policijske direkcije. Ker v vsej monarhiji ni bilo magistrata, ki ne bi bil dolžan nuditi policijski direkciji potrebnih informacij in pomoči, tudi ljubljanski magistrat ni mogel zahtevati izjeme. Okoliščina, da je bil magistrat tudi sodna inštanca, ga ni smela ovirati pri tem, da s policijsko direkcijo sodeluje kot politični magistrat. Prav tako se je morala policijska direkcija držati razdelitve pristojnosti, kot jo je začrtalo deželno glavarstvo, in od magistrata neposredno zahtevati potrebne informacije le v nujnih primerih, sicer pa naj bi z magistratom korespondirala preko okrožnega urada. V prilogi so poslali še razdelitev nalog, za katere je bila pristojna policijska direkcija sama, tistih, za katere je bil pristojen okrožni urad, in tistih, ki sta jih morala reševati skupaj. Izključno v pristojnosti policijske direkcije je bilo vodenje evidenc o tujcih, ovadbe pri krajah in izdelava tiralic, nadzor nad čistočo in prehodnostjo ulic, nadzor pri gradnjah in obnovitvenih delih ter požarni nadzor (skupaj s protipožarno komisijo), nadzor nad javnimi prireditvami, podeljevanje licenc za plese, dovoljenja za glasbenike, lastnike redkih živali in drugih zanimivosti za razkazovanje občinstvu, odgon beračev in potepuhov, nadzor nad javno moralo, odpiralnim časom, kvaliteto prodajanih živil, mero in utežmi ter nadzor nad prepovedanimi igrami.

Okrožnemu uradu so bili brez vpliva policijske direkcije pridržani razglašanje tiralic, izdajanje potnih listin ter izdajanje licenc za zbiranje denarja za tiste, ki jih je prizadel požar.

Oba omenjena urada sta morala sodelovati pri določanju prodajnih mest za vse vrste blaga, posebno ob tržnih dnevih, ukrepah za polepšanje mesta, zadevah, ki se tičejo preskrbe, razsvetljave

mesta, posebno pa pri zadevah, pri katerih so se predpisi spreminjali ali na novo uvajali. Deželno glavarstvo je zaključilo, da je samoumevno, da morata tako okrožni urad kot policijska direkcija za svoje pobude pridobiti soglasje deželnega glavarstva.⁴⁹

Z ustanovitvijo policijske direkcije je dobila Ljubljana mestno policijo kot poseben državni upravni organ, podrejen deželnemu predsedniku in popolnoma ločen od magistrata. Kljub temu, da se v njeni neodvisnosti od mestne uprave, pristojnostih in nenazadnje obveznem vodenju številnih protokolov že zrcali novo pojmovanje policije, se je v njenih raznolikih nalogah še vedno kazala ideja o "dobro urejeni policiji" iz prejšnjih stoletij.

Policijska direkcija je, sicer s spremembami pristojnosti in večkrat povečanim moštvom, delovala vse do leta 1866.

VIRI IN LITERATURA

- AS – Arhiv Republike Slovenije
 AS 7 – Deželno glavarstvo na Kranjskem
 AS 14 – Gubernij v Ljubljani
 AS 22 – Policijska direkcija v Ljubljani
 ZAL - Zgodovinski arhiv Ljubljana
 Splošna mestna registratura - Reg. I

LITERATURA

- Čelik, Pavle: *Cesarski orožniki pri nas (1850-1918)*. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 2, 2001, str. 146-150.
 Gebhardt, Helmut: *Die Grazer Polizei 1786-1850*. Graz : Leykam-Verlag, 1992.
 Kalc, Aleksej: *Tržaško podeželje in policijski red iz 1777*. *Annales, Ser. hist. sociol.*, 9, 1999, št. 2, str. 271-286.
Priročniki in karte o organizacijski strukturi do 1918. Graz, Klagenfurt, Ljubljana, Gorizia, Trieste, 1988.
 Valenčič, Vlado: *Odnosi med ljubljanskim magistratom in državnimi oblastmi ob terezijanskih upravnih reformah*. *Kronika*, 26, 1978, št. 1, str. 19-27.
 Vilfan, Sergij: *Pravna zgodovina Slovencev*. Ljubljana : Slovenska matica, 1996.
 Žontar, Jože: *Struktura uprave in sodstva na Slovenskem od srede 18. stoletja do leta 1848*. Ljubljana : Arhiv Republike Slovenije, 1998.

⁴⁷ ZAL, Reg. I., f. 29, šk. 83, koncept 17. 9. 1792.

⁴⁸ ZAL, Reg. I., f. 29, šk. 83, dopis 29. 9. 1792.

⁴⁹ ZAL, Reg. I., f. 29, šk. 83, dopis 18. 2. 1793.

ZUSAMMENFASSUNG

Die Reformen des Laibacher Polizeiwesens in der zweiten Hälfte des 18. Jahrhunderts

Der polizeilichen Zuständigkeit unterstanden im 18. Jahrhundert nicht nur die Sorge um die Sicherheit, sondern auch die Markt- und Feueraufsicht. Diese Aufgaben lagen in der Mitte des 18. Jahrhunderts bei der Stadt, durch zahlreiche Verwaltungs- und Rechtsreformen gingen sie am Jahrhundertende über in die Zuständigkeit der Polizeidirektion in Laibach, einer Staatsbehörde, die getrennt vom Magistrat funktionierte.

Zur ersten Veränderung kam es im Jahre 1774, als die Aufsicht über die Durchführung von Aufgaben im Bereich der Polizeiangelegenheiten von einer besonderen Kommission bei der Landeshauptmannschaft übernommen wurde. Die Durchführung dieser Aufgaben stand nach wie vor unter der Aufsicht der Stadt, zugleich wurde aber für jeden der Tätigkeitsbereiche ein Kommissar seitens der Landeshauptmannschaft bestimmt.

Als 1783 die Landeshauptmannschaft aufgehoben wurde, übernahm die Aufsicht über dieses Gebiet die Kreishauptmannschaft, die Durchführung wurde aber 1785 dem neugegründeten Magistrat übertragen, fortan eine einheitliche Behörde für Gerichts- und verwaltungswirtschaftliche Angelegenheiten der Stadt. Zugleich

begann man nach 1782 in den Hauptstädten der Gubernien Polizeidirektionen einzurichten (in Graz 1785). In Laibach blieb die Reform auf halbem Wege stecken. Die Durchführung der Aufgaben lag noch immer in der Zuständigkeit des Magistrats, der Magistratspolizeidirektion. Sie wurde vom jeweiligen Bürgermeister und unter Aufsicht des Kreishauptmanns und des Präsidenten des Guberniums geleitet.

Endgültig wurde das Polizeiwesen aus dem Rahmen des Magistrats ausgesondert, als zu Beginn des Jahres 1793 auch in Laibach eine Polizeidirektion ihre Tätigkeit aufnahm mit einem Polizeidirektor an der Spitze, der dem Landespräsidenten unterstellt war.

Der Arbeitsbereich des Polizeiwesens wurde durch Instruktionen bestimmt, die für Laibach und Vorstädte in den Jahren 1774, 1789 und 1792 erlassen wurden. Die Palette der Polizeiangelegenheiten blieb in diesem Zeitabschnitt sehr breit, nach wie vor gehörte dazu die Markt- und Feueraufsicht. In den ersten zwei Instruktionen wurde ausdrücklich auf die alltägliche Meldepflicht der sich in der Stadt aufhaltenden Fremden und das Führen von entsprechenden Protokollen hingewiesen. Eine wesentliche Neuheit der letzten Instruktion stellt die Zusammenarbeit mit den Gerichtsbehörden bei der Untersuchung von Straftaten und bei der eventuellen Festnahme des Täters dar.

Die Polizeidirektion wirkte, zwar mit beträchtlichen Änderungen, bis 1866.